

Roman Pollak

Pierwsze i drugie wydanie "Dafnidy" Twardowskiego : zestawienie różnic

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 62/2, 129-131

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

II. M A T E R I A Ł Y I N O T A T K I

Pamiętnik Literacki LXII, 1971, z. 2

ROMAN POLLAK

PIERWSZE I DRUGIE WYDANIE „DAFNIDY” TWARDOWSKIEGO ZESTAWIENIE RÓŻNIC

Wydawało się, że fototypiczne wydanie *Dafnidy* Twardowskiego w „Bibliotece Pisarzy Polskich” (seria B, nr 6) w r. 1955 petryfikuje ostatecznie ten tekst jako podstawę dalszych studiów nad tym utworem oraz że przyjdzie zadowolić się fragmentem pierwodruku i kopią rękopiśmienną wydania 1, sporządzoną przez Ludwika Kamykowskiego, a przede wszystkim oprzeć się na fotokopii wydania 2. Wyszło ono w r. 1661, a więc jeszcze za życia Twardowskiego.

Aliści po r. 1955 wypłynął na widownię w zbiorach Ossolineum w nie naruszonym stanie pierwodruk w postaci tegoż egzemplarza, który był ongiś własnością Józefa Przyborowskiego, a następnie ks. Ludwika Zalewskiego. Od niego wypożyczył go Kamykowski przed drugą wojną, przygotowując krytyczne wydanie tekstu, i sporządził starannie skolacjonowany jego odpis. Odpis ten się zachował, ale sam tekst pierwodruku się zatracił i teraz dopiero go odnaleziono.

Wobec tego fototypiczna edycja wydania 2 *Dafnidy* uległa dewaluacji, ale tylko do pewnego stopnia. Wszakże oba wydania ukazały się za życia autora, a więc chyba za jego aprobatą. Niektóre błędy pierwodruku zostały usunięte w następnej edycji — i na odwrót: w paru miejscach wydanie 1 jest poprawniejsze. A więc oba pierwsze wydania są ważne, oba wzajemnie się uzupełniają. Na ogół pierwodruk jest o wiele starniejszy. Z tej też racji zestawienie różnic jest konieczne. I tak:

Różnice występują wyraźnie już w edycji „Biblioteki Pisarzy Polskich”, gdzie odtworzono fragment wydania 1 z kartą tytułową, wierszem *Na przezacny klejnot [...] Tyszkiewiczow*, dedykacją pióra Hieronima Pascatusa dla księżny Korybutowej Wiśniowieckiej, pisaną prozą, następnie wierszowaną dedykacją Januszowi Wiśniowieckiemu, pióra Twardowskiego, a wreszcie *Argumentem sceny*. Karty tytułowe obu wydań różnią się dość znacznie w szczegółach. W wydaniu 2 znikły wiersze de-

dykacyjne, znikła dedykacja Pascatiusa, ostał się tylko *Argument sceny*, tłoczony jednak antykwą.

Ograniczam się do wykazania ważniejszych różnic w tekście obu wydań, pomijając niekonsekwentnie oznaczone *a//á, z//ż, Ss//SS, sz//s, ę//e*. (Liczby wskazują: pierwsza strofę, druga — jej wers.)

		WYDANIE 1	WYDANIE 2
<i>Prologus</i>	2, 6	Apollinowi	Apollonowi
	6, 2	zorzę	zorze
	8, 2	ogromnych	ogromnym
Scena 1	1, 8	ludzkiemu	ludzkiego
Scena 2	3, 4	Tom	Com
Scena 3		Napeas, żeby	Napeas, że
	5, 1	pierszy	piersi
	6, 2	rzekach	rzeczach
	7, 4	oney	ono
Scena 4	8, 2	[y] on wstyd	y wstyd
		żałotni	załotni
	1, 6	odbywa cię	odbywaćie
	2, 8	tonę w westchnieniu	tonę westchnieniu
	4, 8	po niey	po ni
	8, 3	mieszany	miészany
	10, 2	umurzy	umorzy
Scena 5	11, 8	budzce	budce
		używa	używa
	3, 1	miał go mieć	miał mieć
Scena 6	12, 8	szczyry	szczyry
	3, 1	Fortunátách	fortunatách
	4, 6	żoną	z żoną
	7, 5	szedziwy	sędziwy
	7, 8	Raz wściekłą	Raz w ściekłą
	11, 3	z morza	z zmorzá
	11, 5	zgráie	graie
Scena 7	12, 2	nie mylą mię	nie omylą mię
Scena 8	2, 3	Szedł	Zsedł
	3, 5	szarneczka	Sárneczká
Scena 9	3, 2	mierzoną	mierzoną
	9, 6	Wspore	Wsporę
	10, 3	Pásterzámi	Pásterkámi
	11, 3	Sąśmy	Ząśmy
	13, 3	z pięty	zpięty
	13, 4	żebrá	żebrá
	15, 5	Niefmák	Niefmok
Scena 10	17, 6	mierzoną	mierzoną
	1, 1	przyźdź	przyść
	5, 7	Diány	Dyánny
Scena 11	3, 5	Delfu	delfu
Scena 12	2, 5	drzew	drew
	3, 6	z Dyaną	z Dáphnidą

Scena 14	3, 6	w ręcz	w rzecz
	6, 2	kánáry	Ránámi

W pierwodruku *Dafnidy* brak *Pieśni na pożegnaniu pierwszej* i *Pieśni na pożegnaniu drugiej*. Na odwrocie ostatniej karty odbiła się karta tytułowa innego utworu poety — *Satyr na twarz Rzeczypospolitej w roku 1640*. Widocznie drukarnia do egzemplarza *Dafnidy* dołączyła egzemplarz świeżo wytłoczonego i jeszcze mokrego *Satyra*, wskutek czego tytuł odbił się na ostatniej, czystej stronie *Dafnidy*¹.

W rękopisie PAN w Krakowie z końca XVII w. (datę 1692, dzień i miesiąc wymieniono przy końcu rękopisu) znajduje się odpis *Dafnidy* wykazujący lekcję przypuszczalnie trafniejszą od wszystkich innych wersji, nie wyłączając pierwodruku; np. (liczby wskazują: pierwsza stronicę, druga — jej wers): 18/26 Apollinowi (zamiast Apollinowe), 31/2 nieprzebyte (nieprzebite), 38/12 utraconey (utraconey), 40/3 męskiemu (mięskiemu), 47/24 Lerny (Lárwy), 52/4 tędy (tedy), 64/7 dziewczęcey (dziecięcey), 66/22 zmierzchu (zwierzchu), 72/27 żeć przyszło (żeś przyszło).

Jest to więc może odpis przygotowanego przez autora poprawniejszego wydania. W tymże rękopisie znajduje się po *Pieśni na pożegnaniu pierwszej* i *drugiej* — *Pieśń trzecia*, przytoczona w edycji fototypicznej *Dafnidy* z r. 1955 w ramach wstępu (s. 10—11).

Ossoliński egzemplarz unikat pierwodruku (sygn. XVII — 2817 — III) jest oprawny w tekturę, a na grzbiecie z półskórka złotymi literami: „*Daphnis*”. Na wewnętrznej stronie okładki ekslibrys: „Biblioteka Fundacji W. Hr. Baworowskiego we Lwowie Nr 18808”. Na zewnętrznej stronie okładki sygnatura Ossolineum. Na karcie przed tytułem — notatki ołówkiem: „Unikat pierwodruku całkowity (Estr. 31, 434), zakupiony u Igła za 650 zł 2/3, 1937. Poprzednim właścicielem był X. dr Zalewski”. Na tejsze przedtytułowej karcie *recto* — wyblakłym atramentem: „Przybowski”.

¹ Jak wnioskują dr Józef Szczepaniec, były kierownik działu starodruków Biblioteki Ossolineum, to wydanie *Satyra* zostało wydrukowane także u Anny Konradowej.